

Камінська А. П., магістр, Бондаренко А. О., магістр, Левченко В. П., професор
Київський національний університет технологій та дизайну
**ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСОВИХ ІННОВАЦІЙ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРУ
УКРАЇНИ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ**

Анотація. У статті проаналізовано основні фінансові інновації банківського сектору України протягом 2018–2022 рр., котрі впроваджувалися за особливих умов: пандемії COVID-19 та воєнного стану, розглянуто головні події з історії безготівкових операцій України протягом всієї незалежності. Зокрема, розглянуто динаміку операцій з платіжними картками та отриманням готівки; розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток; динаміку платіжної інфраструктури. Наведено ключові чинники діджиталізації банківського сектору України за особливих умов функціонування.

Ключові слова: фінансові інновації; платіжні картки; діджиталізація; пандемія COVID-19; воєнний стан.

Kaminska A. P., Bondarenko A. O., Levchenko V. P.
Kyiv National University of Technologies and Design

**SPECIFICITIES OF FINANCIAL INNOVATIONS OF THE BANKING SECTOR
OF UKRAINE IN THE MODERN CONDITIONS**

Abstract. The article reviews the main events in the history of non-cash transactions in Ukraine throughout its independence. The author analyzes the main financial innovations of the Ukrainian banking sector in 2018–2022, which were implemented under special conditions: the COVID-19 pandemic and martial law. In particular, the dynamics of transactions with payment cards and cash withdrawals; the distribution of non-cash transactions using payment cards; and the dynamics of payment infrastructure are considered. The key factors of digitalization of the banking sector of Ukraine under special operating conditions are presented.

Keywords: financial innovations; payment cards; digitalization; COVID-19 pandemic; martial law.

Вступ. Дослідження фінансових інновацій банківського сектору є дуже актуальним, адже особливі умови такі як пандемія COVID-19 та воєнний стан в Україні мали значний вплив на пришвидшення темпів їх розробки та впровадження. Зокрема, розвиток інформаційних технологій та цифрова трансформація революціонізували фінансовий сектор. Дослідження таких інновацій в особливих умовах допомагає зрозуміти їх вплив на ефективність і безпеку фінансових операцій. Споживачі фінансових послуг при цьому стають більш вимогливими і очікують доступ до банківських послуг через онлайн-платформи зі зручними інтерфейсами. Дослідження особливостей фінансових інновацій допомагає банкам адаптуватися до зміни потреб клієнтів та пропонувати їм інноваційні рішення.

Дослідженню проблем та особливостей фінансових інновацій банківського сектору присвячено праці багатьох вчених-економістів, серед яких: А. Супрун, Н. Пантелєєва, Л. Колінець, С. Радинський, О. Дячун, В. Куниця, Ю. Цевух, Г. Белінська, Я. Кравич, А. Драніцина, Л. Аврамчук, А. Заквацький та інші.

Проте високо оцінюючи вклад вищезазначених вчених і отримані ними результати дослідження, доцільно констатувати, що умови сьогодення потребують більш глибокого дослідження та подальшої деталізації вищезазначених питань.

Оцінка фінансових інновацій банківського сектору України здійснювалася на основі статистичних даних Національного банку України.

Постановка завдання. Виходячи з вищенаведеного, метою дослідження є оцінка розвитку фінансових інновацій банківського сектору України в особливих умовах, таких як COVID-19 та воєнний стан та рекомендації щодо їх подальшого впровадження.

Результати дослідження. Фінансові інновації банківського сектору України набувають важливого значення на сучасному етапі розвитку з врахуванням особливих умов функціонування, адже вони впливають на розвиток банківської системи, покращують обслуговування клієнтів та забезпечують безпеку фінансових операцій. Більшість сучасних інновацій пов'язана з можливістю здійснення безготівкових операцій за допомогою мобільного додатку в 2017 р. (рис. 1).

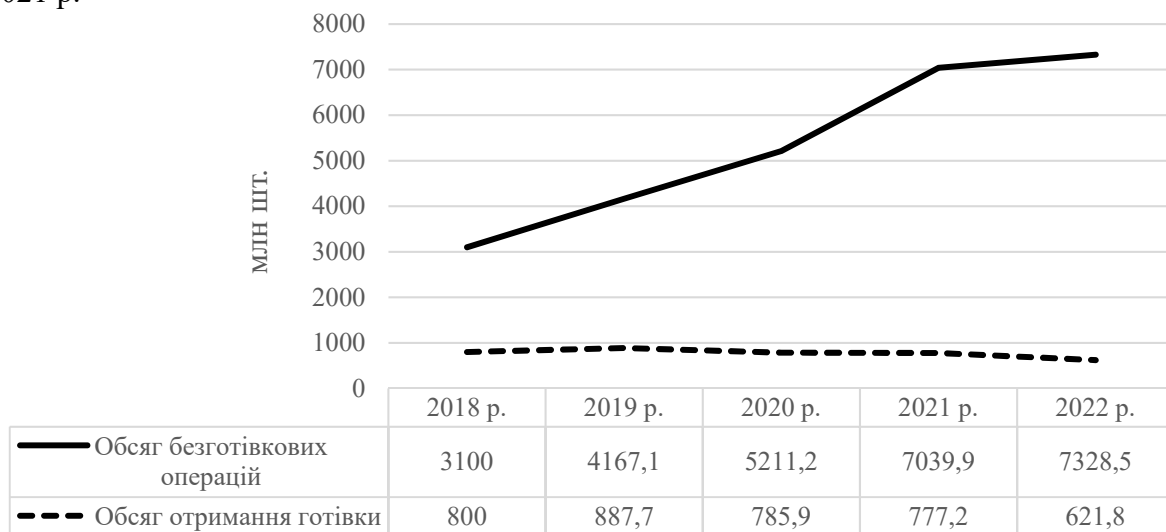
Джерело: сформовано автором на основі [1].

Рис. 1. Головні події з історії безготівкових операцій в Україні

Фактично можна стверджувати, що 2017 р. став початком значних фінансових інновацій банківського сектору в Україні. Зміна динаміки кількості операцій з платіжними картками за 2018–2022 рр. представлена на рис. 2.

Як видно з рис. 2 обсяг безготівкових операцій щорічно зростає, а обсяг отримання готівки зменшується. Якщо в 2018 р. кількість операцій з отримання готівки становила 20% (800 млн шт.) від загальної кількості операцій з платіжними картками (3900 млн шт.), то в 2021 р. лише 9,9% (777,2 млн шт.). Варто зауважити, що дані за 2022 р. можуть бути дещо некоректними у зв'язку з тим, що протягом трьох місяців (з лютого по квітень) статистична інформація не збиралася та не оприлюднювалася на початку введення воєнного стану в Україні. В цей період відбулося масове зняття готівки

клієнтами через паніку та не розуміння чи зможе банківський сектор вистояти в таких умовах. Не зважаючи на це, обсяг безготівкових операцій за весь рік зріс на 4% порівняно з 2021 р.

Джерело: сформовано автором на основі [2–6].

Рис. 2. Динаміка операцій з платіжними картками в Україні за 2018-2022 рр., млн шт.

Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток представлений в табл. 1.

Таблиця 1

Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток в Україні, млн шт.

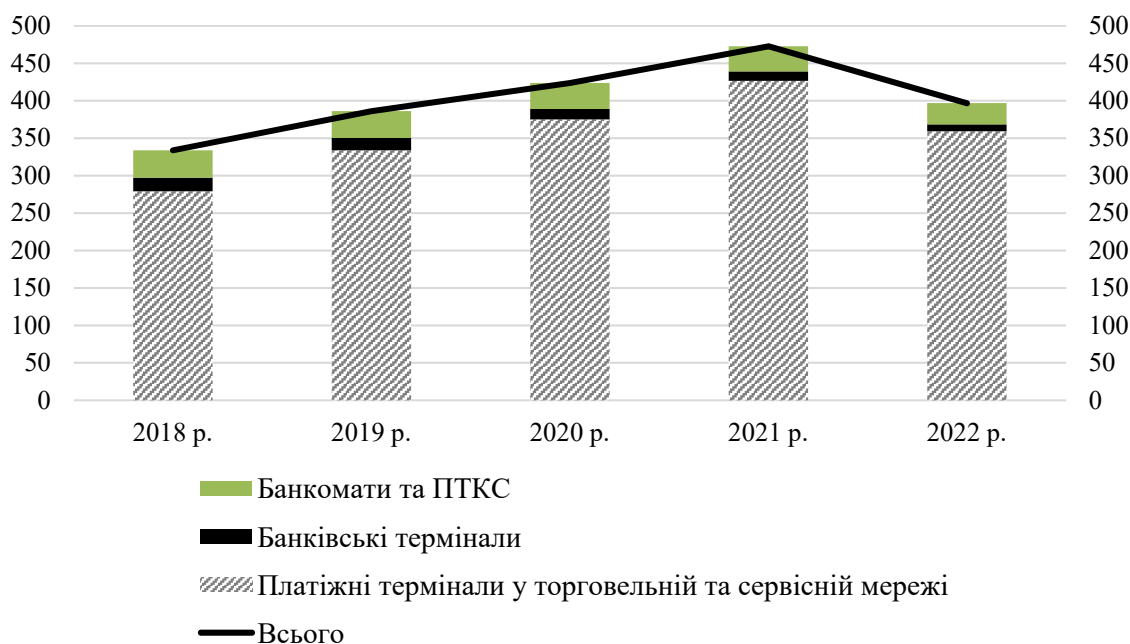
Безготівкова операція	Період, рік					Відхилення, %			
	2018	2019	2020	2021	2022	2019/ 2018	2020/ 2019	2021/ 2020	2022/ 2021
Перекази з картки на картку (P2P)	272,8	473,8	654,4	894,0	1055,3	73,7	38,1	36,6	18,0
% від загальної кількості операцій	8,8	11	12,6	12,7	14,4	2,2	1,6	0,1	1,7
Операції в мережі Інтернет	1181,1	1494,5	1900,8	2401,4	2337,8	26,5	27,2	26,4	-2,6
% від загальної кількості операцій	38,1	36	36,5	34,1	31,9	-2,1	0,5	-2,4	-2,2
Розрахунки з використанням платіжних терміналів	1587,2	2132,2	2597,4	3686,0	3854,8	34,3	21,8	41,9	4,6
% від загальної кількості операцій	51,2	51	49,8	52,4	52,6	-0,2	-1,2	2,6	0,2
Операції у пристроях самообслуговування	58,9	65,6	58,6	58,5	80,6	11,4	-10,7	-0,2	37,8
% від загальної кількості операцій	1,9	2	1,1	0,8	1,1	0,1	-0,9	-0,3	0,3
Загальна кількість безготівкових операцій	3100,0	4167,1	5211,2	7039,9	7328,5	34,4	25,1	35,1	4,1

Джерело: сформовано автором на основі [2–6].

Як видно з табл. 1 близько 50% від загальної кількості безготівкових операцій протягом 2018–2022 рр. належить розрахункам з використанням платіжних терміналів. На другому місці – операції в мережі інтернет, відсоток від загальної кількості яких щорічно зменшується у незначній мірі незважаючи на збільшення кількості таких операцій. До таких операцій відносяться операції з оплати товарів чи послуг через інтернет, а також переказ коштів з картки на банківський рахунок. На третьому місці – перекази з картки на картку (P2P) кількість яких щорічно зростає, як і їх частка від загальних операцій. Останнє місце займають операції у пристроях самообслуговування частка яких протягом 2018–2019 рр. становила близько 2%, а в 2020–2022 рр. коливалася в межах 1%. Тобто, такі операції мають тенденцію до зниження.

Важливою фінансовою інновацією банківського сектору України є запровадження безконтактних технологій NFC з 2017 р. [1]. Та вже в 2020 р. половина розрахунків з використанням платіжних терміналів була безконтактною, тобто 1298,7 млн шт. (50% від 2597,5 млн шт.) [3].

Платіжна інфраструктура постійно розвивається та зростає, динаміка її змін представлена на рис. 3.

Джерело: сформовано автором на основі [7; 8].

Рис. 3. Платіжна інфраструктура банківського сектору України за 2018–2022 рр., тис. од.

Найбільшу частку платіжної інфраструктури займають платіжні термінали у торговельних та сервісних мережах, кількість яких протягом 2018–2021 рр. постійно збільшувалася. Їх зменшення в 2022 р. пов'язане з окупацією частини території України та фізичним знищенням під час обстрілів. При цьому, майже 97% терміналів безконтактні.

Таким чином, фінансові інновації банківського сектору України зосереджені на безготівкових операціях. Адже, якщо в 2018 р. кількість операцій з отримання готівки становила 20% від загальної кількості операцій з платіжними картками, то в 2021 р. лише 9,9%. При цьому, близько 50% від загальної кількості безготівкових операцій протягом 2018–2022 рр. належить розрахункам з використанням платіжних терміналів. На другому

місці – операції в мережі інтернет, на третьому – перекази з картки на картку (P2P). Відповідно, можна зробити висновок про зосередження фінансових інновацій саме на цих трьох видах операцій. Найбільшу частку платіжної інфраструктури займають платіжні термінали у торговельних та сервісних мережах, 97% яких безконтактні. Тобто, сучасний стан безготівкових операцій фактично поглинула безконтактна оплата товарів та послуг, оплата за допомогою мережі інтернет та перекази P2P.

На сьогоднішній день в Україні спостерігається значний розвиток галузі інформаційних технологій, який включає в себе розробку та впровадження інноваційних проєктів, що набувають визнання на міжнародному рівні. Один із таких проєктів – це створення «банку в смартфоні», що стало доступним користувачам досить давно.

З метою поліпшення доступності та безпеки фінансових послуг для клієнтів, українські банки інтенсивно впроваджують діджиталізацію своїх систем. Цей процес набуває особливої важливості в умовах воєнного стану, коли доступ до банківських послуг може бути обмеженим. Важливо відзначити, що Україна приділяє велику увагу розвитку цифрових технологій у банківській галузі, і цей процес розпочався ще до початку повномасштабного вторгнення росії. Проте, воєнні дії стали додатковим каталізатором розвитку цифрових технологій у сфері банківських послуг.

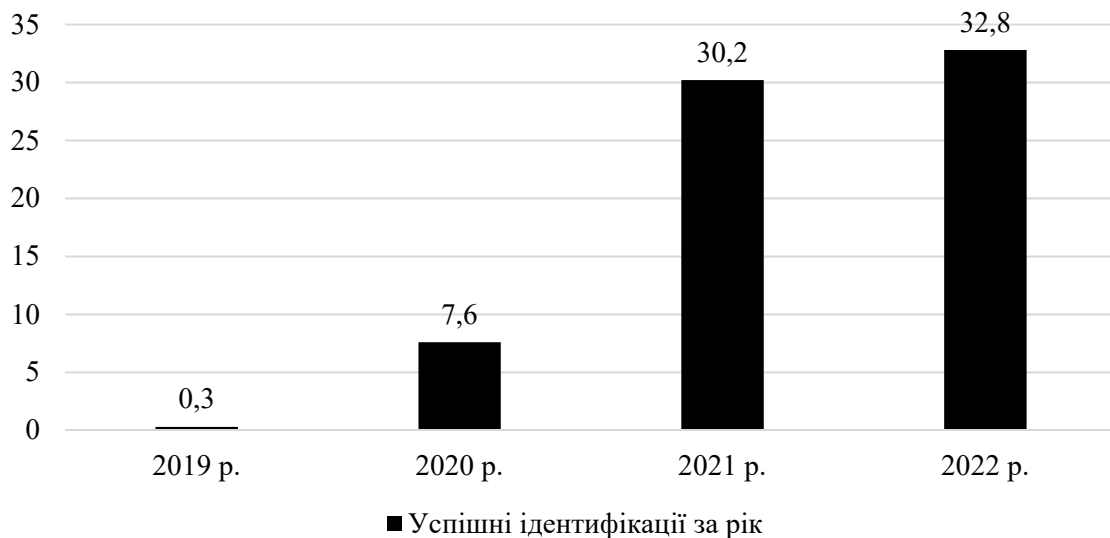
Один із ключових чинників, що сприяють процесу трансформації банків в Україні – це технологічний прогрес та зростання доступу до Інтернету. За даними Всесвітнього банку, у 2020 р. понад 65% населення України мали можливість користуватися Інтернетом, що значно сприяло розвитку цифрових фінансових послуг. На початку 2022 р. Національний банк України опублікував результати оцінки рівня цифрової трансформації банківської системи країни, згідно з якими на той момент, у 84% банків були впроваджені мобільні додатки для клієнтів, що дозволяли здійснювати операції онлайн. Крім того, 92% банків надавали можливість користуватися інтернет-банкінгом, а 95% дозволяли проводити електронні грошові перекази [7].

Упродовж 2022 р. банки продовжували розширювати свої цифрові сервіси, включаючи запуск нових мобільних додатків та поліпшення їх функціональності. Деякі банки також впроваджували інноваційні технології, такі як використання штучного інтелекту для аналізу фінансових даних та забезпечення безпеки операцій. Згідно зі статистикою Національного банку України, на кінець третього кварталу 2022 р., 93% банків мали мобільні додатки, 96% банків надавали можливість користуватися інтернет-банкінгом, і 99% банків дозволяли здійснювати електронні грошові перекази [8]. Це свідчить про те, що діджиталізація банківської системи в Україні продовжується, і якість цих послуг постійно покращується.

В 2021 р. Національний банк України спростив вимоги до порядку відкриття рахунків клієнтам банків, зокрема надано право особам, які відкривають рахунки, пред'являти уповноваженому працівнику банку е-паспорт, е-паспорт для виїзду за кордон, е-свідоцтво про народження, дані про реєстраційний номер облікової картки платника податків на електронному носії, критерії якої підтримують використання мобільного застосунку «Дія» [7, с. 85]. Це стало актуальним після початку воєнного стану в Україні, адже для відкриття рахунку в банківській установі не потрібно його фізичного відвідування, а необхідні документи можна вивантажити із застосунку «Дія». Також за допомогою цього застосунку можна отримати різні воєнні облігації, зробити «донат» на підтримку армії, здійснити оплату штрафів та багато іншого.

Важливою фінансовою інновацією є розроблення та впровадження Національним банком України системи BankID, яка відіграє велику роль у розвитку дистанційних сервісів в Україні, особливо під час дії воєнного стану. Дана система – це необхідний інструмент для віддаленої ідентифікації та перевірки особистості громадянина під час

надання фінансових чи державних послуг дистанційно. На кінець 2022 р. до неї підключився 41 банк України (з 67). Як видно з рис. 4 кількість успішних ідентифікацій постійно зростає, але особливо стрімко в 2021 р. порівняно з 2020 р. Тобто, дана система користується значним попитом при наданні фінансових послуг банками та є ефективною.

Джерело: сформовано автором на основі [8].

Рис. 4. Кількість успішних ідентифікацій за допомогою системи BankID, млн шт.

Для української економіки та фінансової системи України реалізувався найгірший сценарій з 24 лютого 2022 р. після початку повномасштабної воєнної агресії росії проти України. Велика кількість загиблих, руйнування житла та інфраструктури, гуманітарна катастрофа величезного масштабу призвела до руйнівних економічних наслідків. Ділова активність в перші тижні війни призупинилася та протягом всього року дуже повільно відновлювалася. Понад половина компаній-членів Європейської бізнес-асоціації в Україні припинили або призупинили свою діяльність у воєнний час. Серед малого бізнесу присутня схожа ситуація. Попри війну Україна змогла вистояти економічно і фінансово. Вистояла банківська система, уряд продовжував платити пенсії та зарплати, гривня девальвувала, але не втратила ролі головного засобу платежу. Фактично банківська система України працює в умовах системної економічної кризи, що в свою чергу підвищує показники чутливості до всіх суттєвих видів ризику.

Важливо зауважити, що під час дії воєнного стану 23 червня 2022 р. Україна отримала статус кандидата на членство в ЄС, що призвело до необхідності реформування всіх сфер згідно європейських вимог та стандартів. Зокрема, 01.08.2022 Законом України «Про платіжні послуги» оновлено підходи щодо платіжних інструментів при поданні статистичної звітності. Зокрема, визначено наступні види платіжних інструментів:

- кредитовий трансфер (з його використанням відбувається розпорядження платника на переказ коштів з його рахунку);
- прямий дебет (з його використанням здійснюється списання коштів з рахунку платника на підставі розпорядження отримувача коштів);
- електронні платіжні засоби (переважно звичні нам платіжні картки) [9].

Такий розподіл у зборі статистичної інформації відповідає підходам Європейського центрального банку та надає можливість більш точного оцінювання обсягів операцій.

Висновки. Відповідно до вищенаведеної інформації можна зробити висновок, що фінансові інновації банківського сектору України зосереджені на безготівкових операціях. Адже, якщо в 2018 р. кількість операцій з отримання готівки становила 20% від загальної кількості операцій з платіжними картками, то в 2021 р. лише 9,9%. При цьому, близько 50% від загальної кількості безготівкових операцій протягом 2018–2022 рр. належить розрахункам з використанням платіжних терміналів. На другому місці – операції в мережі інтернет, на третьому – перекази з картки на картку (P2P). Відповідно, можна зробити висновок про зосередження фінансових інновацій саме на цих трьох видах операцій. Найбільшу частку платіжної інфраструктури займають платіжні термінали у торговельних та сервісних мережах, 97% яких безконтактні. Тобто, сучасний стан безготівкових операцій фактично поглинула безконтактна оплата товарів та послуг, оплата за допомогою мережі інтернет та перекази P2P.

В подальшому необхідно поглибити дослідження в частині можливостей впровадження чат-ботів та штучного інтелекту в діяльності банківського сектору України.

Список використаної літератури

1. Розвиток безготівкової економіки в Україні. *Національний банк України*. URL: http://management.fmm.kpi.ua/wp-content/uploads/2017/12/Cashless-economy_05.12.2017.pdf.
2. Огляд ринку платіжних карток та платіжної інфраструктури України за 2018 рік. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Survey_PS-2018.pdf?v=4.
3. Основні тренди карткового ринку у 2020 році: безконтактні платежі та розрахунки в інтернеті. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/osnovni-trendi-kartkovogo-rinku-u-2020-rotsi-bezkontaktni-plateji-ta-rozrahunki-v-interneti>.
4. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2019 рік. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2019-rik>.
5. Розподіл безготівкових операцій з використанням платіжних карток, 2021 рік. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/rozpodil-bezgotivkovih-operatsiy-z-vikoristannyam-platijnih-kartok-2021-rik>.
6. Воєнний рік: безготівкові операції – у пріоритеті в українців. *Національний банк України*. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/voyenniy-rik-bezgotivkovi-operatsiyi--u-prioriteti-v-ukrayintsiv>.
7. Річний звіт, 2021. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2021.pdf?v=4.
8. Річний звіт, 2022. *Національний банк України*. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/annual_report_2022.pdf?v=4.
9. Про платіжні послуги: Закон України № 1581-IX ред. від 01.04.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text>.